

DRAMAYLA ÖYKÜ OLUŞTURMA YÖNTEMİNİN TÜRKÇE DERSİ İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN TUTUMLARINA ETKİSİ*

Yrd. Doç. Dr. Ömer Tuğrul KARA

Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
gevheri76@hotmail.com

Özet

Bu deneysel çalışmada, ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersinde dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulandığı deney grubu ile bu yöntemin uygulanmadığı kontrol grubu arasında Türkçe tutumları bakımından farklılığın olup olmadığı belirlenmiştir. Araştırmada, ön test, son test kontrol gruplu deney deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Toprakkale Mehmet Cevlani Önal ilköğretim Okulunda 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan 135 öğrenci oluşturmaktadır.

Uygulama sonucunda kullanılan yöntemlerin öğrencilerin Türkçe tutumları üzerinde etkisinin anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Yapılan t testleri sonucunda dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulandığı ve bu yöntemin uygulanmadığı sınıflarda öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarında değişimler görülmüştür. Sonuç olarak Türkçe dersinde dramayla öykü oluşturma yönteminin kullanılması ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersine olan ilgi ve tutumlarını olumlu yönde arttırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Dramayla Öykü Oluşturma, Tutum.

THE EFFECT OF METHOD OF STORY FORMATION WITH DRAMA ON THE ATTITUDE OF THE SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TURKISH LESSONS

Abstract

In this study, it is determined if there is any difference between Turkish lesson attitudes of the control group, in which this method is not used and the experimental group, in which the method of story formation with drama is used. In the study, an experimental design with the control group, both pre-tested and pro-tested has been used. The samples of the research constitute 135 pupils attending 6th, 7th and 8th grade in Toprakkale Mehmet Cevlani Önal primary in 2009-2010 education-teaching term.

In the conclusion of the application, "t" test has been applied in order to find out whether the methods used have an effect on the pupils' attitudes to Turkish lesson. As a result of "t" tests applied, where the method of story formation with drama is used and in the other class where this method is not used, it has been noted some variations on the pupil's attitudes to Turkish lesson. Consequently, using the method of story formation with drama has increased their interest and attitudes of the second degree students in primary school in the positive direction.

Key Words: Turkish Education, The Story Formation with Drama, Attitude

*Bu çalışma Doç. Dr. Funda TOPRAK'ın danışmanlığında hazırlanmış "Dramayla Öykü Oluşturma Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretimine Etkisi" isimli doktora tezinin bir bölümünün makaleleştirilmiş biçimidir.

Giriş

“Drama” sözcüğünün kökeni ve anlamına ilişkin pek çok görüş bulunmaktadır. Drama kavramının çok değişik tanımlarına rastlanmakla birlikte tam olarak Türkçe karşılığı yoktur. “*Drama sözcüğünün kökü Yunanca ‘Dran’dir. Dran; itmek, çekmek, yapmak, etmek, eylemek anlamlarında kullanılır. Bütün bu verilere dayanarak drama sözcüğünün, içinde eylem olan her türlü etkinliği içerdiği söylenebilir*” (Adıgüzel, 2007: 15). Yaşamdaki yerimizi drama vasıtasıyla daha iyi algılayabiliriz. Dramayla öğrenciler kendi hayatlarındaki küçük öyküleri canlandırma fırsatını yakalamaktadırlar. Dramayla öykü oluşturma, alanın araştırmacıları tarafından “*öykü draması*” (Özcan, 2004: 40) ve “*dramaya dayalı hikâye*” (Uyar, 1995: 20); (İpek, 1998: 26) gibi isimlerle ifade edilmektedir. Dramayla öykü oluşturma, öykülerin öğrencilere olan etkisinden yola çıkarak bilinen ya da doğaçlama yoluyla oluşturulan öykülerin drama teknikleri kullanılarak canlandırılmasıdır. Öyküleştirme, insanları anlamının bir yolu olduğu kadar, kim olduğumuzu, ne yaptığımızı, neler hissettiğimizi ve neden belirli bir davranış biçimini izlediğimizi açıklamanın da bir biçimidir. Bir öyküde birtakım insanların başlarından geçen olaylar, onlara ait fikirler, teoriler ve hayaller onların bakış açıları doğrultusunda yer almaktadır. Bireyler, öyküdeki öğeler ve öykünün yapısı uyarınca düşünmekte, algılamakta, yorumlamakta, hayal etmekte, etkileşime girmekte ve sonuçlara varmaktadır (Yiğit, 2007: 13-14).

Drama çalışmalarında öykü oluşturma ifadesiyle anlatılmak istenen öykü türünün kendisinin dramatize edilmesinden çok olaya dayalı metinleri de içine alan türlerin canlandırmaya uygun hale getirilmesidir. Olaya dayalı masal, fıkra, anı, destan vb. metinlerin içeriği öykü unsurları taşır. Dramatik olarak incelendiğinde olaya dayalı metinlerin her birinin “öykü” olma özeliği taşıdığı görülür. Bu metinler hareket, çatışma ve doğaçlama unsurları içerdiklerinden canlandırma için rahatlıkla kullanılabilirler.

Canlandırılacak olan öykülerin seçimi konusu çok önemlidir. Seçilen öykü, çocukların yaşlarına, ilgi düzeylerine uygun ve becerilerini geliştirici olmalıdır. Öykü, oyuna dönüştüğünde çocukların oyun içerisinde etkili olabilecekleri düzeyde olmalı ve harcanan zamana değmelidir. Bu yüzden çocukları anlamalı ve onların neleri öğrenmekten zevk duyduklarını bilmeliyiz. Canlandırılacak öykünün belli başlı özelliklere sahip olması gerekir. Öykünün bir konusu ya da amacı olmalı; öykü sınırlı olay döngüsü içinde anlatılmalı; her gelişen olay konuyu doruk noktasına taşınmalı; dönüm noktasından sonra öykü çabuk ve tatmin edici bir sonuçla bitmelidir. Öyküdeki karakterlerin hem ilginç hem de doğal olması aynı zamanda diyalogların anlaşılır, doğal ve tutarlı olması gerekir. Eğlendirmek amacıyla yazılmış bir öykü bu özeliği gerçekten taşımamalıdır. Öykünün her zaman bir duygusal çekiciliği de olmalı; ancak bu duygu tek bir duygu üzerinde yoğunlaşmamalıdır. Seçilen öyküler, yalnızca uygulamada düzgün işlendiği ya da öğrenciler zevk aldığı için kullanılmamalıdır. Etkinliğin dil öğretme değeri de düşünülmalıdır. Çocuklara dil öğretirken onları iletişim kurmak için harekete geçirecek, düşündürecek, onlara uygulama yapma

olanağı verecek, etkinliğe devam etme isteği uyandıracak ilginç ve zevkli öyküler sunmak gerekir (Çalışkan, 2007: 24). Öyküleri eğitimde yöntem olarak kullanmaya elverişli kılan anahtar roldeki kavramlar “taklit, özdeşim kurma ve empati”dir. Özelde çocukta ve genelde ise tüm insanlarda model olarak öğrenme potansiyeli mevcuttur. Öykü ile günlük hayattan bir kesit alınıp kahramanlar ve davranışları mercek altına yatırılabilir. Böylece çocuğun hem doğru modellere ulaşması, hem de hatalı davranışları fark etmesi mümkün olabilir (Çakar, 2007: 18). İlköğretim basamağındaki çocuk için öykü, öyküde geçen kahramanlar ve onların duygularıyla özdeşleşmek çok zor olmasa gerektir. Nitekim bilişsel psikoloji alanında yapılan çalışmalar, öykü formundaki metinleri okuyan çocukların, öyküde sunulan düşüncelerin % 88’ini anımsayabildiklerini göstermektedir. Kullanılış amaç ve içeriği, sınıfta uygulama boyutları farklı olmakla birlikte, bir öğretim yöntemi olarak öykü, bilimsel perspektif ve düşünüşün öğrenciye kazandırılması ve kavramsal anlamının gerçekleştirilmesi için eğitimde kullanılmaktadır (Çakar, 2007: 20).

Dramayla öykü kullanımının eğitim açısından pek çok kazanımı vardır: Çocuk, öykü ve dolayısıyla içindeki yaşantı ürünü ya da kurgusal gerçeklikle gerçek hayatta karşılığını ya da çözümünü bulamadığı birçok meseleyi anlamlandırabilir ve çözebilir (Uzuner, 2007: 11). Öyküler aynı zamanda çocukları eğlendirmekte ve öğretimi ilgi çekici ve daha kolay hale getirmektedir. Öykü oluşturma etkinlikleri sırasında öğrencinin aktif olarak rol aldığı bir süreç gerçekleşmiş olacaktır. Öyküyü canlandırma ile öğrenci gerçek yaşama ilişkin problemleri inceleme, analiz etme ve çözme imkânına sahip olacaktır.

Bu çerçevede öğrenci kendini en iyi şekilde ifade etme, diğer arkadaşlarının yorumlarını irdeleme şansını yakalayacaktır. Dramanın zengin doğası, çocukları okumaya, yazmaya, dinlemeye ve konuşmaya teşvik eder. Wagner, 1971’de yaptığı bir araştırmada dramının, çocuğun sözel dilini, kendini ifade etme ve akıl yürütme becerisini olumlu yönde etkilediğini saptamıştır (Solmaz, 1997: 29). “*Öykü kurma alıştırmaları ile çocukların sözel becerilerindeki yaratıcılık ve hayal gücünün harekete geçirildiği gözlenmektedir*” (Bayer, 2006: 61). Her ne kadar yaşları büyümüş de olsa ilköğretim öğrencileri için de öyküler hâlâ son derece ilginçtir ve hem onların dikkatini bazı temalara çekmek hem de bazı özel becerilerini (yaratıcılık, gözlem, sözlü ve sözsüz olarak ifade edebilme) geliştirmek için öykülere rahatlıkla başvurulabilir. Ancak burada söz konusu olan öyküyü öğrencilerin kendilerinin yaratmasıdır.

Dramayla öykü oluşturma çalışmalarında metinler, olaylar ve duygular canlandırılır ve öğrenciler farklı karakterleri oynarlar. Özellikle karşılıklı konuşma metinleri böyle bir uygulama için elverişli olur. Bu canlandırmalar esnasında öğrenci bazen bir insan bazen bir hayvan hatta cansız bir varlık olabilir. Bu bir empati kurma durumudur. Öğrenci, öyküyü dinlediği durumdan farklı olarak öyküyü yaşar.

Dramayla öykü oluşturma kahraman; hedef, engel / olay, eylem gibi temel unsurlardan meydana gelmiştir. Kahraman ya da kahramanlar konuyu yaşayan, yaşatan ve gerçekleştiren unsurlardır. Öyküleştiren etkinlikleri içinde kahramansız

olay ya da durum söz konusu olamaz. Kahramanın ya da kahramanların tek amacı içinde buldukları çatışmadan ve gerilimden kurtulmaktır. Hedefin olduğu yerde mutlaka bir engel vardır. Kahraman bu hedefe ulaşabilmek için engellerle mücadele etmek zorundadır. Bu durum da dramatik kurgunun asıl temelini oluşturur.

Hareket, oluş akış, geçiş, değişim gibi adlandırmaların tümünü kapsayan olay, insanı doğayla, toplumla ya da iç dünyasında kendi kendisiyle olan ilişkilerinden, savaşımından doğabilir (Çeviksoy ve Baran, 2005: 103). Her öykü bir olayı ve durumu içinde barındırır. Öyküde yaşanan olaylar ve durumlar gerçekte insanın hayallerini, umutlarını, dileklerini temsil eder.

Dramatik bir yapının içerisinde sahnede oynanmaya uygun çatışma, gerilim, zıtlıklar, coşku ve heyecan veren durumlar vardır. Bu yapı etkileyici, sürprizlerle dolu ve birdenbire olan olayları gözler önüne serer. Dramatik yapıyla şekillendirilmiş bir öykü izleyicileri kendine çekecek, öğrencilerin öykü içindeki rollerinde oynama isteğini arttıracaktır. Dramatik yapıyı belirleyen en önemli unsurlardan biri de “çatışma”dır. Çatışma, aynı anda çıkan birbirine karşıt ya da eşit derecede çekici dilek, istek ya da erekerin yarışmasından ortaya çıkan üzücü ya da kıvanç vermekten uzak bilinç durumudur (Oğuzkan, 1993: 26). Çatışma, öykü içerisinde sorun ya da sorunları ortaya çıkarır ve dramatik yapıyı geliştirir. Aynı fikri paylaşan ya da olağan duruma aynı tepkiyi veren iki kişinin canlandırdığı öykünün vereceği etki sınırlı olacak, kısa bir süre sonra öykü son bulacaktır. Dramayla öykü oluşturma etkinliğinin oynanabilir olma özelliği çatışma üzerine kuruludur. Çatışmayı “problem” diye de adlandırabiliriz. *“Dramatik unsurlardan biri olan çatışma öyküde olay içinde yer almaktadır. Bu çatışma yazarı özel bir yapılandırmaya götürür. Çünkü her olayın bir çıkış, bir gelişim bir de sona eriş aşaması vardır. Öyküde çatışma giriş, gelişme ve sonuç bölümleri ile ve bu bölümlerin birbiri ile bağlantısı yapılandırılarak sonuçlandırılır”* (Aksoy Tokgöz, 2004: 19).

Dramatik yapıyı şekillendiren diğer bir unsur gerilimdir. Gerilim, belirsizlik ve rastlantıya dayanmaktan çıkar; bu belli bir sonuca ulaşmak, onu elde etmek için bir çabalama, bir uğraşmadır, başarı için bu çabada bir gerilim vardır (And, 1974: 15). Kahramanlar çatışmayı çözmek için uğraş verirken belli bir düzeyde gerilim yaşarlar. Çatışmanın ve gerilimin bitmesi dramatik anı da bitirir. Dramayla öykü oluşturma etkinlikleri çeşitli engeller içerir. Çatışmalar ve sorunlardan oluşan bu engeller oynayanda, izleyende belirli bir gerilim noktası meydana getirir. Bu unsurlarla yoğunlaşmış öykülerin canlandırılmasında öğrenciler kendilerini öykülerdeki kahramanların yerine koyarak ideal çözüm yolları bulma yoluna giderler. “Eylem” dramının doğasında olan bir unsurdur.

Eylem, belirli bir şeyi yapma, kılma, etme durumudur. Dramatik olan insanı eyleme zorlar. *“Eylem, insanın bir dış nedenle değil de doğrudan doğruya kendisinin gerçekleştirdiği davranışlarıdır”* (Öztürk, 2007: 204). Dramayla öykü oluşturma etkinliklerinde eylemin seyirlik olması gerekir. İyi bir dramatik yapı, kişiyi eyleme sürükler. Oyun kişilerinin çatışmalarını ve isteklerini somutlaştırdıkları unsur

eylemdir. Dramayla öykü oluşturma yöntemi “kahraman, öykü / olay ve eylem” gibi temel unsurların yanı sıra “konuşma örgüsü ve metaxis (dramatik var olma)” gibi yardımcı unsurları da içerir.

Dramayla öykü oluşturma etkinliklerinde hedeflenen kazanımlara uygun olarak şu şekillerde öykü oluşturma modelleri verilebilir: Doğrudan bir metin ya da olaydan öykü oluşturma, yarım bırakılmış öyküyü tamamlama, mevcut öykünün öğelerini değiştirme, çağrışım ve doğaçlama yoluyla öykü oluşturma.

Tüm derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de yüksek seviyede öğrenme imkânlarının sunulması ve derse öğrencilerin ilgilerinin çekilmesi eğitimin niteliği bakımından önemlidir. Bu çalışmadaki amaç, çağdaş eğitim sisteminin temel unsurlarını içerisinde barındıran dramayla öykü oluşturma yöntemini kullanarak Türkçe eğitimi ve öğretiminde niteliği arttırmaktır. Araştırma özellikle dramanın bir yöntem ve öğretim modeli olarak önemini vurgulamak, ilköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulanabilirliğini göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Drama, daha çok okul öncesi eğitiminde ve ilköğretimin birinci kademesinde kullanılan bir yöntem olarak bilinmektedir. İlköğretim ikinci kademe derslerinde bu yöntemin kullanılması son dönemlerde başlamış, özellikle ikinci kademe Türkçe derslerinde bu yöntemin kullanılabilirliği sınırlı sayıda araştırmalarla gösterilmeye çalışılmıştır. Ancak genelde bu çalışmalar da dramanın temel dil becerileri üzerine etkisi, iletişim ve drama ilişkisi gibi konularla sınırlı kalmıştır. Bu yöntemin ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersinde öğrencilerin derse olan tutum ve ilgilerinin geliştirilmesinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Problem Durumu

Drama eğitim ve öğretimi bir arada tutabilen bir yöntemdir. Bu yönüyle Türkçe derslerinde kullanılmaya en uygun yöntemlerden biridir. Bu çerçevede araştırmanın problem cümlesi şu şekilde ifade edilebilir: İlköğretim ikinci kademe dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulandığı deney grubu ile bu yöntemin uygulanmadığı kontrol grubu arasında öğrencilerin Türkçe dersine yönelik ilgi ve tutumları açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı, dramayla öykü oluşturma yönteminin öğrencilerin derse olan tutumları üzerindeki etkisini incelemektir. Türkçe dersi bir beceri dersidir. Türkçe dersinde de diğer derslerde olduğu gibi ezbercilikten kaçınmak gerekir. Bunu gerçekleştirmek için etkin ve yaratıcı öğretim yöntemlerine yer verilmelidir. Araştırmada, ikinci kademe Türkçe dersinin kazanımları göz önünde tutularak dramayla öykü oluşturmaya dayalı bir öğretim yöntemi geliştirilmiştir. Sözü edilen yöntemin içeriğinde kazanımlara yönelik uygulama örnekleri verilmiş ve öğrencilerle uygulama çalışmaları yapılmıştır. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı

Ömer Tuğrul KARA

çerçevesinde İlköğretimin ikinci kademesinde Türkçe eğitimi verilirken drama etkinliklerinin öğrencinin ilgisini ve motivasyonunu arttıracak düşünülmemektedir. Dramayla öykü oluşturma yöntemi öğrencilerin sosyal ve kişisel beceriler kazanmalarında, derse aktif olarak katılmalarında, sahip oldukları bilgileri günlük hayatta kullanabilmelerinde önemli bir yere sahiptir. Dramayla öykü oluşturma yönteminin Türkçe derslerinde uygulanması özellikle ilköğretim ikinci kademe yeni yöntem ve tekniklerin kullanılmasına ilişkin eksikliğin giderilmesinde etkili olabilir. Araştırmada elde edilecek sonuçların, bundan sonra yapılacak çalışmalara ve yeni yöntem önerilerine yol göstereceği umulmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma drama etkinliklerinin öykü oluşturma boyutuyla sınırlıdır.
2. Araştırma ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersleriyle sınırlıdır.
3. Araştırma 6, 7 ve 8. sınıfta okuyan 135 öğrenciyle sınırlıdır.
4. Araştırma Osmaniye ilindeki Mehmet Cevlani Önal İlköğretim Okuluyla sınırlıdır.

Yöntem

Araştırmada “Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılarak deney, kontrol gruplu ön test-son test uygulanmıştır. Bu araştırmada yarı deneysel bir model uygulanmıştır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmış, onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmemiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Osmaniye ili Toprakkale ilçesindeki bir ilköğretim okuludur. Araştırmanın örneklemini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Toprakkale Mehmet Cevlani Önal İlköğretim Okulunda 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan 135 öğrenci oluşturmaktadır.

Tablo 1: Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıflar	6-A (Deney Grubu)	6-B (Kontrol Grubu)	7-A (Deney Grubu)	7-B (Kontrol Grubu)	8-A (Deney Grubu)	8-B (Kontrol Grubu)
Öğrenci Sayıları	21	19	22	21	26	26

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler, Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Bu ölçek ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutumlarını saptamak amacıyla hazırlanmıştır. "Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 12 tanesi olumlu, 8 madde de olumsuz olarak düzenlenmiştir. Araştırmada ölçek derecelenmesi şu şekilde düzenlenmiştir. "Tamamen Katılıyorum: 5", "Katılıyorum: 4", "Kararsızım: 3", "Katılmıyorum: 2", "Tamamen Katılmıyorum: 1"dir. Ölçekte belirlenen olumsuz cümlelerin cevapları "Tamamen Katılıyorum: 1", "Katılıyorum: 2", "Kararsızım: 3", "Katılmıyorum: 4", "Tamamen Katılmıyorum: 5"tir. Olumsuz cümlelerin cevapları 5'e doğru ters yönde yeniden kodlanmıştır. Bu araştırmada tutum ölçeklerinde görülen iki durum için düzenleme yapılmıştır. Birincisinde öğrencilerin tutumları için olumlu, ikincisinde ise olumsuz cümleler yazılmıştır.

Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında ilk olarak "Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" ile ilgili bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması ve daha önceki çalışmalarda kullanılmış anketler yardımıyla konuyla ilgili maddeler yazılmıştır. Ölçek oluşturulurken Aydın (2006)'nın "Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Daha sonra mevcut maddeleri geliştirmek amacıyla ilk önce Toprakkale Atatürk İlköğretim Okulu'nda ikinci kademedeki 30 öğrenciye "Türkçe dersine karşı neler hissediyorsunuz?" biçiminde açık uçlu sorular sorulup bir bilgi havuzunda toplanmıştır. Bilgi havuzundan elde edilen bilgiler ışığında 50 adet tutum maddesi oluşturulmuş, eğitim bilimleri alanında çalışan uzman kişilerin görüşleri alınarak madde sayısı 30'a düşürülmüştür. Bu 30 maddelik Likert tipi tutum ölçeği Toprakkale Atatürk İlköğretim Okulu ikinci kademedeki farklı 30 öğrenciye uygulanmış, uygulama sırasında dikkati çeken eksiklikler ve yanlışlıklar düzeltilerek madde sayısı 20'ye düşürülmüş ve tutum ölçeği son şeklini almıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Türkçe tutum ölçeğinin uygulanması için Osmaniye ili Toprakkale ilçesi Mehmet Cevlani Önal İlköğretim Okulu'na başvuru yapılmış, araştırma için il millî eğitim müdürlüğünden ve okul idaresinden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamında okulun Türkçe öğretmenleriyle sınıfların genel özellikleri ve öğrenciler hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Bu çerçevede araştırmacı tarafından bir uygulama planı hazırlanmıştır. Araştırmanın uygulama planı aşağıda verilen çalışma planına göre yürütülmüştür:

1) Uygulamaya geçilmeden önce araştırmacı tarafından "dramayla öykü oluşturma" yönteminin teorik kısmı oluşturulmuştur. Teorik kısımda; "drama ve öykü ilişkisi, dramayla öykü oluşturma'nın unsurları, model örnekleri, yöntemin planlanması üzerinde durulmuştur. Daha sonra araştırmacının hazırladığı etkinlik örnekleri uzman görüşleri çerçevesinde son şeklini almıştır.

Ömer Tuğrul KARA

2) 08.02.2010-01.03.2010 tarihleri arasında araştırmanın evreni olan okullara gidilerek örnekleme oluşturan öğrenciler hakkında bilgi edinilmiş ve öğrenciler deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır.

3) 03.03.2010 tarihinde güvenilirliği yapılmış olan "Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" ön test olarak Toprakkale Mehmet Cevlani Önal İlköğretim Okulundaki deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanmıştır.

4) 04.03.2010-16.04.2010 tarihleri arasında deney grubuna Türkçe dersinde dramayla öykü oluşturma yöntemi sekiz hafta boyunca uygulanmıştır.

5) 19.04.2010 tarihinde "Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" son test olarak Toprakkale Mehmet Cevlani Önal İlköğretim Okulundaki deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanmıştır.

"Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği"nden elde edilen verilerle deney ve kontrol grupları arasında bilgisayar ortamında SPSS 13.0 paket programında karşılaştırmalar yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının ön test-son test karşılaştırılmasında ilişkili grup "t" testi kullanılmıştır. Ölçek verilerine göre tutum karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi en az 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan etkinliklere ilişkin bir örnek aşağıda verilmiştir:

Etkinlik Örneği

Dramayla Öykü Oluşturma Modeli: Çağırışım ve doğaçlama yoluyla öykü oluşturma

Ders: Türkçe

Konu: Heykel oluşturma

Sınıf: 6, 7 ve 8. sınıf

Süre: 40 + 40 dk.

Drama Teknikleri: Rol oynama, doğaçlama, donuk imge

Araç-Gereç: Sınıf ortamında kullanılacak tüm nesnelere

Kazanımlar:

- 1- Yaratıcılığını ve hayal gücünü kullanarak öyküye yön verir.
- 2- İçinde bulunduğu durumu her yönüyle değerlendirir ve fikirlerini belirtir. (7. sınıf)
- 3- Olumsuz tutum ve davranışlarla başa çıkabilme becerisi geliştirir. (6. sınıf)
- 4- Canlandırmalarda, sesini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanır.
- 5- Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
- 6- Dinlediklerini / izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.

Isınma-Hazırlık:

I. Etkinlik

Mekânda serbest yürünür ve sürekli yön değiştirilir. Liderin verdiği yönergeler doğrultusunda mekânda yürünür:

- Yaşlı gibi yürüme
- Kanguru gibi zıplama
- Sıkıntılı biri gibi yürüme
- Heyecanlı biri gibi yürüme
- Sakin biri gibi yürüme

II. Etkinlik

Mekânda serbest yürünür. Bir süre sonra ikili eş olunur. Eşler birbirinden uzakta yürürler. Liderin el vurmasıyla eşler birbirini bulur ve el ele tutuşurlar. En son el ele tutuşan eşler oyundan çıkarlar. Son iki grup kalana kadar oyun devam eder. Bu ısınma çalışmasının yapılacağı uygun bir mekân yoksa sınıftaki sıralar bir kenara çekilerek uygun bir alan oluşturulabilir.

Canlandırma:

I. Etkinlik

Lider öğretmen, öğrencileri ikili gruplar hâlinde toplar. İkili grupları da kendi aralarında A ve B olmak üzere ikiye ayırır. Gruplara şu yönergeleri verir:

“A’lar ‘heykeltıraş’, B’ler ise ‘kil’dir. Buna göre A’lar kendi duygu ve düşüncelerine göre B’lerden bir heykel yapacaktır. Heykeltıraşlar kile istedikleri şekli verebilirler. Bir kahraman ya da bir figür oluşturabilirler. B’ler ise hiçbir şekilde heykeltıraşın yaptığı esere müdahale etmezler, heykeltıraş nasıl bir şekil verirse versin sesli ya da sessiz tepki göstermezler. Heykel yapımı bittikten sonra tüm heykeller kıpırdamadan dururlar.”

Lider öğretmen tüm heykeltıraşları yanına çağırır, yaptıkları eserlere uzaktan bakmalarını ve eserlerine bir isim vermelerini ister. Daha sonra tüm heykeltıraşlarla oluşturdukları heykel galerisini gezerler. Her heykeltıraş kendi eserini diğerlerine tanıtır. Her eserin bir öyküsü vardır. Heykeltıraşlar eserlerinin öyküsünü diğerlerine anlatır ve eseriyle ilgili sorulara cevap verir.

Lider öğretmen heykeltıraşlardan gezdikleri heykeller içerisinde öyküsü en ilginç ve en güzel olanı seçmelerini ister. Oylama yapılır ve heykellerden biri seçilir. Alanda sadece o heykel kalır. Diğer heykeller sınıfta yerlerine geçerler. Öğretmen heykelin öyküsünü sınıfta canlandıracağını söyler. Sınıfı dörtlü ya da beşli gruplara böler. Her grup heykelin öyküsünü kendi yorumlarıyla doğaçlayıp, canlandırır.

Ömer Tuğrul KARA

Değerlendirme:

Tüm canlandırmalar yapıldıktan sonra öğretmen, öğrencileri etrafında toplar. Canlandırmalar yapılırken neler hissettiklerin sorar. Bu etkinlik hakkında görüşlerini alır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında elde edilen veriler, probleme uygun olarak çözümlenmiş ve tablolar hâlinde verilerek yorumlanmıştır

Dramayla Öykü Oluşturma Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi

Araştırmanın alt problemi “İlköğretim ikinci kademedeki dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulandığı deney grubu ile bu yöntemin uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerin arasında Türkçe dersine yönelik ilgi ve tutumları açısından anlamlı bir fark var mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir.

Dramayla Öykü Oluşturma Yönteminin İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi

Dramayla öykü oluşturma yönteminin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisini ortaya çıkarabilmek için, öğrencilerin deneye başlamadan önceki ve deney sonundaki tutum düzeyleri belirlenmiş; daha sonra da yapılan analizler yardımıyla tutum düzeyleri arasında önemli farklar olup oluşmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarına ilişkin ön test ve son test tutum puan ortalamaları t-testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 2: 6. Sınıf Öğrencilerinin Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Dersine Yönelik Ön Test Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	p Değeri	Anlam Düzeyi
Deney	21	3,8452	1,29893	1,261	0,208	p>0,05
Kontrol	19	3,7316	1,24411			Anlamsız

2. Tablo’da 6. sınıf öğrencilerinin deney ve kontrol gruplarının Türkçe dersine yönelik olarak uygulanan tutum ön test ortalamaları incelendiğinde deney ve kontrol grubunun tutum ortalamalarının birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir. t-testi sonucunun da istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaması, deney ve kontrol gruplarının tutum düzeylerinin uygulama başlangıcında birbirine benzer nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: 6. Sınıf Öğrencilerinin Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Dersine Yönelik Son Test Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	p Değeri	Anlam Düzeyi
Deney	21	4,4207	0,86857			p<0,05
Kontrol	19	3,8320	1,34285	7,271	0,000	Anlamlı

3. Tabloda deney ve kontrol gruplarının Türkçe dersine yönelik tutum puan ortalamaları gösterilmektedir. Deney grubunun ortalaması $X= 4,4207$ olup kontrol grubu ortalaması $X= 3,8320$ 'den daha büyüktür. Yapılan t testi sonucunda, deney ve kontrol grubu Türkçe dersine yönelik tutum ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır ($t= 7,271$ $p<0,05$).

Dramayla Öykü Oluşturma Yönteminin İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi

Dramayla öykü oluşturma yönteminin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisini ortaya çıkarabilmek için, öğrencilerin deneye başlamadan önceki ve deney sonundaki tutum düzeyleri belirlenmiş; daha sonra da yapılan analizler yardımıyla tutum düzeyleri arasında önemli farklar oluşup oluşmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarına ilişkin ön test ve son test tutum puan ortalamaları t-testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 4: 7. Sınıf Öğrencilerinin Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Dersine Yönelik Ön Test Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	p Değeri	Anlam Düzeyi
Deney	22	4,0000	1,04367			$p>0,05$
Kontrol	21	3,9260	1,04756	1,035	0,301	Anlamsız

4. Tablo'da 7. sınıf öğrencilerinin deney ve kontrol gruplarının Türkçe dersine yönelik olarak uygulanan tutum ön test ortalamaları incelendiğinde deney ve kontrol grubunun tutum ortalamalarının birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir. t-testi sonucunun da istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaması, deney ve kontrol gruplarının tutum düzeylerinin uygulama başlangıcında birbirine benzer nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 5: 7. Sınıf Öğrencilerinin Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Dersine Yönelik Son Test Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	p Değeri	Anlam Düzeyi
Deney	22	4,1568	0,94998	2,958	0,03	p<0,05 Anlamlı
Kontrol	21	3,9429	1,16495			

5. Tabloda deney ve kontrol gruplarının son test Türkçe dersine yönelik tutum puan ortalamaları gösterilmektedir. Deney grubunun ortalaması $X= 4,1568$ olup kontrol grubu ortalaması $X= 3,9429$ 'dan daha büyüktür. Yapılan t testi sonucunda, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutum ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır ($t= 2,958p<0,05$).

Dramayla Öykü Oluşturma Yönteminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi

Dramayla öykü oluşturma yönteminin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisini ortaya çıkarabilmek için, öğrencilerin deneye başlamadan önceki ve deney sonundaki tutum düzeyleri belirlenmiş; daha sonra da yapılan analizler yardımıyla tutum düzeyleri arasında önemli farklar oluşup oluşmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarına ilişkin ön test ve son test tutum puan ortalamaları t-testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 6: 8. Sınıf Öğrencilerinin Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Dersine Yönelik Ön Test Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	p Değeri	Anlam Düzeyi
Deney	26	3,9056	1,07658	1,813	0,070	p>0,05 Anlamsız
Kontrol	26	3,7808	1,14212			

6. Tablo'da 8. sınıf öğrencilerinin deney ve kontrol gruplarının Türkçe dersine yönelik olarak uygulanan tutum ön test ortalamaları incelendiğinde deney ve kontrol grubunun tutum ortalamalarının birbirine yakın değerde olduğu görülmektedir. t-testi sonucunun da istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaması, deney ve kontrol gruplarının tutum düzeylerinin uygulama başlangıcında birbirine benzer nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 7: 8. Sınıf Öğrencilerin Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Dersine Yönelik Son Test Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Öğrenci Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t Değeri	p Değeri	Anlam Düzeyi
Deney	26	4,1381	1,01949	4,237	0,000	p<0,05 Anlamlı
Kontrol	26	3,8566	1,11075			

7. Tabloda deney ve kontrol gruplarının Türkçe dersine yönelik tutum puan ortalamaları gösterilmektedir. Deney grubunun ortalaması $X = 4,1381$ olup kontrol grubu ortalaması $X = 3,8566$ 'dan daha büyüktür. Yapılan t testi sonucunda, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutum ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır ($t = 4,237$ $p < 0,05$).

Sonuç ve Tartışma

"Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" sonuçlarına bakıldığında kontrol grubu öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutum puanları ortalamasının deneysel çalışma sırasında değişmediği, dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutum puanları ortalamalarının deneysel çalışma sırasında anlamlı bir düzeyde arttığı gözlenmiştir. Kısaca dramayla öykü oluşturma yönteminin uygulandığı deney grubunda olumlu gelişmelerin olduğu ancak kontrol grubunda değişikliğin olmadığı görülmüştür. Dramayla öykü oluşturma yöntemi öğrencileri derste aktif konumda tutmuş ve öğrenciler temelinde rol oynama ve doğaçlama olan bu etkinliğe istekli bir şekilde katılmışlardır.

Sonuç olarak Türkçe dersinde dramayla öykü oluşturma yönteminin kullanılması ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersine olan ilgi ve tutumlarını olumlu yönde arttırmaktadır. Türkçe dersi konuşma, dinleme, yazma ve okuma gibi temel dil becerilerini bir bütünlük içinde ele alır. Bu becerilerin birinin gelişimi, diğerlerinin gelişimine doğrudan katkı sağlar. Bu dört becerinin bir bütünlük içerisinde kullanılması Türkçe eğitiminin en önemli amaçları arasındadır. Yapılandırmacı eğitim çerçevesinde temel dil becerileri öğrencilere kuramsal dayanaklı ve uygulamalı yöntemlerle kazandırılmalıdır. Bu yöntemle dört temel dil becerisi üzerine öğrencilerin ilgi ve tutumlarının olumlu yönde geliştiği gözlemlenmiştir.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri dramayla öykü oluşturma yöntemini dil bilgisi öğretimini zevkli ve kolay hâle dönüştürmesi açısından faydalı bulmuşlardır. Çağımızda birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de temel dil becerilerinin, yaratıcılığın ve dil bilgisi öğreniminin geliştirilmesinde drama çağdaş bir yöntem olarak yerini almıştır. Özellikle Türkçe dersinde etkisi daha fazla görülen bu yöntemin kullanılması yapılandırmacı eğitim çerçevesinde önem kazanacaktır.

Öneriler

1. Türkçe ders saati arttırılarak ders saati içerisinde “drama” ya yeterli süre ayrılmalıdır. Gerekirse okullara bağımsız “drama” dersi konulmalıdır.
2. Türkçe öğretiminde drama yöntemi kullanılmasıyla ilgili ülkemizde ve dünyadaki araştırmalar takip edilerek bu çerçevede program geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.
3. Türkçe öğretmenlerine hizmet içi eğitim kurslarında ve ilgili seminerlerde drama konusunda eğitim verilmelidir.
4. Türkçe dersinde drama yönteminin uygulanmasıyla ilgili görsel ve yazılı kaynaklara, materyallere önem verilmelidir.
5. Türkçe dersinde dramayla oluşturulan öykülerin öğrenciler üzerindeki etkilerini daha iyi gözlemleyebilmek için daha farklı çalışmalara ihtiyaç vardır. Türkçe derslerinde öğrencilerin derse olan tutum ve ilgilerinin arttırılması için benzer nicel ve nitel çalışmalara yer verilmelidir.
6. Dramayla öykü oluşturma yönteminden daha fazla olumlu sonuç alabilmek için uygulama süreci bir döneme hatta bir seneye yayılmalıdır.
7. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı çerçevesinde Türkçe ders programı yeniden ele alınmalı, drama bir yöntem ya da model olarak ders programında işlevsel olarak yerini almalıdır.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2007). “Dramada Temel Kavramlar”. (Editör: Ali Öztürk). *İlköğretimde Drama* (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.1-18.
- Aksoy Tokgöz, İ. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Türkçe Programlarında Edebî Türlerden Öykünün Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- And, M. (1974). *Oyun ve Bügü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Aydın, İ. S. (2006). *Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Öğrenci Tutum ve Başarısına Etkisi (İzmir İlköğretim 8. Sınıf Örneğinde)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bayer, M. (2006). *Sokak Çocuklarının Eğitiminde Drama ve Tiyatronun Kullanılması ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakar, A. (2007). *Din ve Ahlâk Eğitiminde Hikâyenin Kullanımı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Rize: Rize Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Çalışkan, B. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe 7. Sınıflarda İngilizce Öğretiminde Öykünün Canlandırılması Yolu İle Öğrencilerin Yaratıcılığı ve Eleştirel Düşünme Yeteneğini Arttırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çeviksoy, O. ve Baran, E. (2005). *Türk Dili ve Edebiyatı Kompozisyon*. İstanbul: Serhat Yayınları.

Çörek, D. (2006). *İşbirlikli Öğrenmenin Türkçe Dersine İlişkin Başarı ve Dersle Yönelik Tutum Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

İpek, A. (1998). *Eğitimde Dramanın Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişimleri Üzerinde Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Oğuzkan, A. Ferhan (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.

Özcan, H. (2004). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Drama Yönteminin Kullanılması (Kazan İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, A. (2007). *İlköğretimde Drama*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sağlam, T. (2006). "Gavin Balton Drama - Sanat – Öğrenme". *Çağdaş Drama Derneği Yaratıcı Drama Dergisi*. 1(2), s. 57-66.

Solmaz, F. (1997). *6 Yaş Grubu Çocukların Alıcı ve İfade Edici Dil Gelişimine Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Uyar, N. (1995). *Anaokuluna Devam Eden 60–72 Aylık Çocuklara Destekleyici Olarak Uygulanan Eğitimde Drama Programının Çocukların Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Uzuner, S. (2007). *Yenilenen Program Çerçevesinde Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan 'Öyküleyici Metinler'in Sınıf Öğretmenleri Açısından Algılanma Yeterliliklerinin Tespit ve Türkçe Öğretiminin Amaçlarına Uygunluğunun Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yiğit, E. Ö. (2007). *Öyküleştirme Yönteminin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Ülkemizin Kaynakları Ünitesindeki Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.